

Töö ja Wõitlus

Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei häälekandja

№ 8.

Tallinnas, 13. juunil 1920.

№ 8.

Toimetuse ajutiselt: Falkspargi uul. nr. 2, kort. 12.

Talitus ajutiselt: „Walwaja“ ruumes, W. Pärnu maant. nr. 31. Awatud kella 5—7 p. l.

Tellimise hind: 10 marka kuus.

Üksik nummer 3 marka.

SISUKORD: H. K.: Mis selgus? — i—: Proletariaadi diktatuuri loow töö ja ametiühisused. — A. L.: Tagur-lased ja keskerakondlased. — „Demokraatlikust“ ja „era-pooltust“ asjaajamisest — Saksa riigipäewa walimiste puhul. — Teine üleilmne 3. Internatsionaali kongress. — Inglise tööliste liikumine — Rahvuswaheline tööliste liikumine. — Eugen Debs. — J. P.: Kapitalistlikku salgu taltsutamast — a—: Arupärilise Paluperä mõisa asjus. — J. P.: Rahwakooli korraldama. — J. P.: Õpetajate kongressi puhul. — Albert Kivikas: Korjus. — Aja-kirjandus ja eiu. — Kroonika

Mis selgus?

Seit ajast peale, kui töolisteliikumine läinud aastajaja kolmandamal weerandil kindlakujulise-malt koonduma hakkas ja sotsialismi lipu all hoopisamalt kapitaali vastu wõitlusse asjus, on klassiteadlikul proletariaadil alati selge olnud, et töolisteliikumise mõte mitte selles ei seis, et kodanluselt kopikalisi järelandmisi wälja pigistada. Samuti oli ka selge, et sotsialistliku wõitluse tähtsamaks eesmärgiks pole mitte kapitalisti määratunast liigkajust tööpalgale krosse ja kopikaid juure saada. Seda ei tohi silmapilgukski unustada ka Eesti tööline praegusel silmapilgul palkade tõstmist nõudes.

Senni kui kapitalistlik kord edasi kestab, ei lõpe ka tööliste kurnamine. Sellepärast peab proletariaadi wõitlus lätes ulatuses kogu kapitalistliku korra kukutamisele sihitud olema. See on kapitalistlikus ilmas proletariaadi wõitluse peaesmärk. Ja see peab tal alaliselt silma ees seisma.

Misjuguine mõte on aga palgaolude parandamise nõudmisel selle eesmärgi seisukohalt?

Kapitaali walituse kukutamiseks on tarwis, et töölisteklasi tarwikult organiseeritud oleks ja et ta samuti selle kukutamise parajamata wajadusest aru saaks.

Wõitlus palgaolude parandamise eest peab nende mõlemate eelduste loomiseks kaasa aitama.

Neile laialistele tööliste hulkaadele, kelle klassiteadwus weel tarwikule kõrgusele põle tõusnud, jääwad proletariaadi wõitluse kaugemad huwid, mis weel täna käega katsuda ei saa, esialgu küllalt tumedaks. Nad ei saa esiti tarwikku selgusega tööliste ühinemise ja organiseerimise karjuwast wajadusest aru.

Kõigele sellele on neid tarwis konkreetsete päewalikesamete eest wõitlemise teel kaswatada.

Ja mis wõib olla selgem, lihtsam ja arusaadawam igale töölisel, ka sellele, kelle klassiteadwus weel ärkamise astmel, kui õhkehene wõitlus töö ja palgaolude parandamise eest! See on wõitlus nende pihtide laiemale tõmbamise eest, mille pigisio-miist tööline iga päew enese küljes tunneb.

Selles wõitluses, mille mõte igale ojawõtjale päewaselgelt arusaadaw, selguwad temale asjaolud, mis tööliste klassiteadwuse ja ühistunde kaswatamise seisukohalt väga tähtsad.

Kõige pealt näeb tööline, et ta siin üksinda olles jõuetu on, ta näeb, et ainult ühenduses teistega tagajärgi kätte wõib saada. Ta saab aru ühinemise wajadusest ja oma organisatsioonide tähtsusest. Ta ühistunne ja tegewushoog oma klassilistest korraldustest ojawõtmisel tõuseb. Wõideldes oma lähemate päewahädade parandamise, töö- ja palgaolude tõstmise eest, õpib tööline wõitlema üleüldise oma suurte klassiliste ideaalide eest. See kõik on üleüldise töolisteliikumise seisukohalt määratuma tähtsusega.

Winnased nädalad Eesti wabriku- ja raudtee-tööliste elus on läinud palgaolude tõstmise küsimuse ja üleüldise streigi ootamise tähe all. Küsimus ei olnud päewakorras mitte ainult Tallinnas, waid kõi laineid pea üle kogu maa.

Nähes walituse ja tööandjate äärmist waeu-likkust tööliste nõudmiste vastu, tuli kõige tõsi-temalt mõelda streigi peale, et sellega oma wastaseid järelandmisele sundida. Kõigile oli selge, et streik praegu töölistele rasketes oludes sünnib, kuid omelt ei jäänud muud abinõu üle. Streigi wõimalus hõljus õhus. Oli isegi selle alguse tähtaeg enamy-wähem kindel. Niid on küll tööliste nõudmised rahuldumata jäänud, kuid tööliste keskikorraldu-

sed ei ole siiski mõjuvamat abinõu — streiki — otustanud tarvitusele võtta.

Jättes ejalgu kõrwale, kas see viimane otsus otstarbekohane oli või mitte, peame kõige pealt vaatama neid väärnähtusi meie töösteliikumises eneses, mis läinud nädalatel palgaolude parandamise nõudmisel ilmsiks tulid ja mis proletariaadi võitlust märksa raskendavad.

Kui töölise poolt üleriiklise palgaminimumi nõudmine üles seati, siis nägime kõige rõõmustavamat nähtust. Nõudmine anti ära ühiselt kõigi töölise keskkorralduste poolt. Valitsusele saadetud märgukirjale olid alla kirjutanud Tallinna töölise ametiühjuse esitus, töölise wanemate kesknõukogu, Eesti- ja raudteelaste liit, posti-telegraafitelefoni teenijate kutseliikumine ja E. meri- ja raudteelaste liit. Just nii tuli toimendada, aga mitte teisiti. Organiseeritud töölised olid täiesti ühises väerinnas.

Algus oli kõige parem. Kuid, kuhu torakas silma järgmine asjaolu. Ühine nõudmine valitsusele anti ära 27. mail, küsimus ise oli märksa varem juba päevakorralt, mai keskpaigas oli ta juba täies ulatuses ja terawuses töölise ringkondades üles tõusnud. Ühenduses sellega nähti ka streigi võimalust igal pool ja valmistati ka selleks. Kuid 22. mail algasid meie teise suurema linna — Tartu töölised streigi. Kuna kõigile proletarlastele, ka Tartu töölisele selge on, et ühisel teel, üleüldise, üleriiklise streigiga märksa suuremaid tagajärgi võimalk on kätte saada, siis tuleb Tartu streigi liig warajast algust selle arwele kirjutada, et meie suuremate linnade — Tartu ja Tallinna töölise keskkorralduste wahel ühist sidet pole. Puudub koguni wastastikune informatsioon. See on aga kahjulik kogu proletariaadi ühiswõitlusele. See puudus tuleb kõige kiiremal ajal kõrvaldada. — See puudus näitab ka, kui tarwik on ülemaaline ametiühjuse kesknõukogu. See peab wirgutama meie ametiühjuse kõige kiiremale tegewusele, et uut ametiühjuse kongressi võimalikult pea kokku saada, ülemaalse kesknõukogu loomiseks.

See on esimene järeldus läinud nädalatest Eesti töölise liikumises.

Teine nähtus, mis jälle uuesti ilmsiks tuli, oli see, et raudteelaste ja posti-telegraafi teenijate keskel weel kaugeitki tarwikku arusaamist, hoogu ja agarust ühisproletarilises võitluses pole.

Ei saa muidugi salata, et tel.- ja posti-telegraafi teenijatel võitlus praegu märksa raskemais tingimistes sünnib, kui teistel proletariaadi liikidel. Nemad on kõige õjekohejemalt kodanlike riigivõimu surwe all, kuna see teiste töölise peale haudsemas kujus awaldub. Sellepärast nõuab raudtee ja posti- t. streik töölised kõige suuremat ühistunnet ja meelekindlust. Seal juures ei maksa aga kunagi asjata pettekujutusi luua, nagu jaaks see ühistunne olla üleüldine. Kirjakandja ja margimüüja, roopaseadja ja abjukiitja streigi vastu ei saa jaama ja postkontori ülmal kunagi — tõsist ühistunnet olla. Sellepärast jääwad ka kõrgemad ametnikud raudteel, postil ja telegraafil loomu-

likult kõrwale. Streigi peawad korraldama ja läbi wiima ainult tösi-proletarilised kihid.

Kui raudteelaste liidu juhatus, kes streigi kindlakujuliselt päewakorralt oli tõstnud, selle tähtsajagi ära määranud, viimajel filmapilgul siiski keeldus jeda wäljakuulutamast, siis tuli see kas sellest, et liidu juhatus, laskis enese peale kõrwalistelt asjaoludel mõjuda, eneses tarwikku julgust ja meelekindlust ei leidnud või jälle sellest, et ta enese taga seiswates proletarilistes hulkades tarwikku wastupidawust er leidnud. Oli see nii ehk teisiti, mõlemal juhul tuli ilmsiks, et raudtee proletariaadi keskel weel suurt ja hoogat klassteadwuse kaswatamistööd tarwis on teha.

Samalaadine on seijukord posti- ja telegraafi teenijate keskel. Nende alade organiseeritud proletarilised Tallinnas ühinesid pea ühemeelselt teiste töölise ühise nõudmisega ja awaldasid ka walmisolekul jeda teoga toetama. Kuid selle wastu Tartust ja Walgast kuuleme koguni protesti. Kas siis seal piimajõgedes supeldi või pudrumägede otjas istuti? Ei, kaugeitki mitte. Ei oldud walmis kaasa tulema teiste proletarlastega, lihtsalt sellepärast, et proletariline klassteadwus puudus.

Raudtee, post ja telegraaf on aga streigi korral tähtsamad jooned, mis otustawad kogu algatud võitluse saatuse. Nende peale on pööratud kogu töölise klassi ühised silmad. Sellepärast peawad sin kõik ärksamad proletarilised kogu oma jõud ja agaruse kokku wõtma, et kõiki seltsimehi töölise klassi ühisesse võitluse tōmmata. Seda tööd peawad toetama täie hooga kõik proletarilised teistelt aladelt.

Läinud nädalatel on Eesti tööline jälle kord näidanud, kui wõimata tõisemaid tagajärgi kätte saada ilma otustatawama võitlusabinõu — streigi — tarwitamiseta. See kohustab meie proletariaati end kindlamalt streigiwalmis seadma. Streik wõetakse ette mitte selleks, et kaotada, waid võita. Streigis wõita wõib ainult siis, kui koondatud riidades võitluse astutakse. Ja selle nimel tööle!

H. M.

Proletariaadi diktatuuri loom töö ja ametiühjused.

Eelmises „Töö ja Wõitluse“ numbris waatlesime, kuidas proletariaadi diktatuur peab paratamatata ajulise töösiuse lagunemise ja töowihakuse langemise wäljakutsumata, mis nii kaua kestab, kui proletariaat ei ole lõpulikult wõitnud. Senni, kui kestab weel wõitlus wõimu pärawast, toob proletariaadi diktatuur häwitust ja toetab end wägiwalla peale. Kuid diktatuuri siu ei seisa ometi mitte ühki wägiwallas ja lõhkumises, nagu lõendawad kodanlased. Wägiwald on abinõu, millega sunnitakse kõiki proletarilise rewolutsiooni wastaseid alla andma, olgu need siis kapitalistid — kodanlased, sotsialistid — opportunistid, ehk mahajäänud töölise kihid. Tei-

liiki tarvilikke aineid, ilma et teised sama hädalised tarbed täitmata ei jääks. See on esimene suur katse teadlikult ühest keskkohast juhtida sotsialistlikule alusele rajatud valmistust.

Senni oleme näinud, kuidas on korraldatud Wenemaal üleüldine tööstuse juhtimine, millest tegelikult osa võtavad hulgalised tööliste organisatsioonid — ametiühisused oma esitajate kaudu, aga teel juurawam on juur üksikute wabrikute ja ettevõtete walitsemine. Siin näeme, kui tihedalt on töölistel ise ettevõtte korralduse ja juhtimisega seotud. Iga ettevõtte eesotsas seisab selle walitsus, mis koos seisab selle ettevõtte tööliste esitajatest, selle tööstuse haru ametiühisuste liidu saadikutest, kes walitsuses enamusse sünnitawad ja tehnilise personaali (inženerid, tehnikerid jne.) esitajatest, keda määruste järele mitte wähem, kui üks kolmandik peab olema. Sarnane ettevõtte walitsus allub Rahwamajanduse Nõukogule, kellelt ta tellimisi saab, kelle käjul ta walmis aineid teatawasse linna, kubermangu wõi maakonna toimetab. Ettevõtte walitsus on wastutaw selle eest, et valmistatawad ained korralikud on ja et nad õigeks ajaks walmis saawad. Ta muretsseb ettevõttele tooresaineid sealt, kust seda juhatab Rahwamajanduse Nõukogu, hoolitseb raha kohaletoimetamise eest jne., ühesõnaga: täidab neid kohuseid, mis ennem aktsionäridel olid.

Uuemal ajal on kõik ühe tööstuse haru ettevõtted ühte liidetud, on asutatud üleriiklised sotsialistlikud sündikaadid, näit. kõik masinaehituse ettevõtted ühendatud ühte rühma, keemiatööstuse ettevõtted teise jne. Nende riiklikkude sündikaatide eesotsas seisawad omad walitsused, mis moodustatud üksikute liitunud ettevõtete walitsuste esitajatest, ametiühis. kesklitute saadikutest ja tehnilistest jõude esitajatest. Need sündikaatide juhatused alluwad ka kõrgemas Rahwamajanduse Nõukogu sellekohastele eriosakondadele.

Samuti kui üksikute ettevõtete nii ka sündikaatide walitsused ei ole mitte iseseiswad, waid töötawad ainult Rahwamajanduse Nõukogu juhtimise järele. Teisiti ei saaks terwet tööstust kindla kawa järele korraldada. Kui iga wabrik wõi sündikaadi walitsus asju ajaks ja ei rehkendaks teiste tööstuse harude produktiivisega, siis tekiks samasugune korratas walmistuses, kui kapitalistlikus tööstuses. Praeguse ühest kohast juhitud tööstuse korralduse juures ei ole aga karta üleaurust walmistust, kuna aga tööliste mõju tööstuse peale tsentralisatsiooni tagajärjel mitte ei kannata, sest ametiühisuste esitajad on kõrgemas Rahwamajanduse Nõukogus, samuti igas kohalikus majanduse nõukogus ja sündikaadi ning wabriku walitsuses. Ametiühisused kujutawadki enesest selle aluse, millele rajatud terve proletariaadi majanduslik diktatuur, neist ammutabki tööliste walitsus jõudu, mille najal ainuüksi on võimalik keerulise tööstusliku elu korraldamine uuel sotsialistlikul alusel. Olgugi, et ametiühisused ei määra walmistust ja tööstuse ulatust, sünnitawad nad aga tegelikult, kui hulgalised tööliste organisatsioonid, sotsialistliku tööstuse peajõu.

(Järgneb.) — i —

Tagurlased ja keskerakondlased.

Praegu on kogu ilmas käimas kõige ägedam wõitlus keskerakondlaste — kokkuleppe-sotsialistide, demokraatide — ja tõsisotsialistide wahel. Tagurlaste ja tõsisotsialistide wahel on teataw waherahu. Seda asjaolu püütawad keskerakondlased — meil sotsid ja tõërakond — ära kasutada demagoogiaks, hulkade meelituseks. Seda fakti, et tõsisotsialistide ja tagurlaste poolt ühetasa ägedalt keskerakondadele kallale tungitakse, kasutawad wiimased ära tõsisotsialistide kahtlustamiseks.

Mispärast peawad tõsisotsialistid praegu just kõige pealt wõitlust keskerakondadega? Sellepärast, et tagurlased neile praegu kahjutud on. Tõsisotsialistide ja tagurlaste püüded on selged. Ühel pool tõsisotsialistid hüüdsõnaga — wõim tõërahwale ja ainult tõërahwale, teisel pool tagurlased — wõim ainult kapitalistidele, need peawad walitsema, kellel warandus. Ei saa olla mingit meeltesegamist — igal töölistel on selge, et kui tagurlased wõimu saawad, siis see neile halastamata orjust tähendab, orjust kõige terawamal kujul — kapitali hirmuwalitsust, piits ja wõllas on selle walitsuse sümbolid. Kuid see hirmuwalitsus on awalik, warjamata, iha selle järele paistab wälja igast tagurlaste sammust.

Sellepärast on ka igale tööliisele, ka klassiteadwuse ta tööliisele, ilma mingi seletuseta selge, et temal siin waenlasega tegemist on. Kui Saksa iseseiswad sotsialistid wiimaste walimiste ajal hüüdsõnaga esinesid: kes ei hääleta meie poolt, andku hääle Saksa rahwuslastele, siis on see täiesti arusaadaw, sest keegi tööline ju ometi Saksa rahwuslastele — parunitele ja suurkapitalistidele häälet andma ei läinud. Selle hüüdsõnaga kriipsutati aga alla just keskerakondade kahjulikkust tõërahwale. Rahwuslased on awaliku, katmata tõërahwa waenulikkusega, kust rusika ja rahameeste ahnus igal sammul wälja paistis, tegid kõige paremat kihutustööd tõsisotsialistide heaks. Ka meie maaliitlased, mõisnikka, hallparunid ja rahamehi organiseerides, kaitses hangeldajaid ja marodööre, näitawad warjamata oma tõsist nägu.

Sarnase kihutustööga on nad suutnud selgeks teha tõërahwale, kes nad on. Wõib julgelt öelda, et ka kõige pimedamates maanurkades ükski maatööline neid ei toeta. Veel rohkem — oma awaliku ahnusega on maaliit ennast isegi naeruwääriliseks teinud. Sõjawäes on ta ikka ja alati, segatult taewa ja kaitseliitlastega, kõige lõbusamaks pilkeaineks olnud.

Pakikaupa saadetud „Kaja“ numbrid rändasid lugemata kõige paberite teed.

Selle wastu on aga tagurlased igal pool maa ja kapitali omanikkude juures ennast kindlasti sisse sõõnud. Meie maalijdu jalgealune mõisnikkude, hallparunite ja rahameeste juures on kindlam, kui kunagi enne. See tõërahwa koondumine tõsisotsialistlikkude parteide ümber ühelt poolt ja kapitalistide koondumine tagurlaste ümber teiselt poolt ongi meie aja iseloomulisem nähtus.

See tähendab kahe surmawaenulise klassi erinemist, kristalliseerimist. Kristalliseerimise protsess kestabki täies hoos edasi. Tõsisotsialistide ülesandeks

on sellele protsessile igapidi kaasa aidata. Ei ole midagi kergem kui töörahwal võitu saada puhas-kapitalistlikust klassist, nagu seda tagurilased on. Inimesi, kes tõsiselt tagurilaste võitlust huwitavad, on vähe. See käputäis on aga awalikult waenulik töörahwale. Nende wõim tähendab sotsiaalse rewolutsiooni algust. Nii oleks kahtlemata wõim Saksa tagurilaste mässi puhul tõsisotsialistide ja „kommunistide“ kätte läinud, kui mitte keskerakonnad poleks suutnud mässi maha suruda. Nii on tagurilased keskerakondade walitsuse ajal töörahwale selles mõttes kasulikud, et nad keskerakonde nõrgendawad. Juhtuwad nad aga ise wõimu juure saama, siis on wõitlus nendega äge ja lühikene.

Praegu aga, semmi kui keskerakonnad walitsewad, peab nendega kõige ägedamat wõitlust pidama. Keskerakonnad toetawad ennast wäikekoodanluse peale. Wäikekoodanlus hojab küünte ja hammastega oma sõõdamaast kinni. Töörahwa töowili, mis temale wähe-mal määral läheb kui suurkapitalistidele, on temale seda armsam.

See wäikekoodanlus on just selle tõttu praegu töörahwa suurem waenlane, et ta wõrdlemisi suurkapitalistidega arwukas on ja et ta nii otsekohe hambaid ei näita, kui suurkapitalistid. Selles oma sihtide warjamises seisabki wäikekoodanline „demokraatia“. Osatakse wäga hästi demokraatlikku nägu teha ja kõiksugu wabadustest kõneleda, selle juures aga kähistatakse nurgataga ja wangikodades töörahwast kõige halastamatumalt. Soome wäikekoodanluse loorberid on sellel alal kogu ilmale tuntud. Eesti omad saawad ka omal ajal tuntuks. Wõib ütelda, et meie wäikekoodanlus Soome „suguwennast“ taha pole jäänud. See kõik aga ei takista wäikekoodanlust parlamendis süütut nägu tegemast ja „rahwa kasusid“ kaitsmast. Meil ajab seda laadi äri Asutawas Kogus tööerakond eeskujulikult. Wõrratu on nende herrade taktika, kes Asutawas Kogus jalgu trambiwad, kui töölistest jutt on, mis neid aga sugugi ei keela samade tööliste huwisid „kaitsmast“ kongressidel ja rahwakoosolekul. Neid „rahwamehi“ toetab paremalt poolt „rahwa“erakond, pahemalt — sotsid. Wõimaste „demokraatia“ ei lähe ka sisuliselt lahku esimeste omast, igatahes on nad siitmaale walitsenud wennalikus kokkuleppes.

Kõik see wäikekoodanlus on sotsiaalse rewolutsiooni läbiwiimisel kõige suuremaks takistuseks, sest et ta alatasa kokkulepete peale wälja läheb, kord paremale, kord pahemale poole. Oma sileda süütu nägga ja demagoogiliste hilpudega, mis ta keha katawad, eksitab ta palju wäheteadlikke, töölisi.

Selle tõttu on maades, kus wäikekoodanlus nõrk, sotsiaalselt rewolutsiooni palju kergem läbi wiia, kui maades, kus wäikekoodanlus tugew. Nii oli Wenemaal sotsiaalse rewolutsiooni kordamineku suuremaks teguriks just organiseeritud wäikekoodanluse puudus. Töörahwas seisis silm silma wastu taguriliste mõisnikkudega, rahameestega ja tsaari käsilastega. Selle tõttu olid wahejooned kindlad ja wõitlus kergem.

Kapitalismi wõimne pide on n. n. demokraatia. See on warjatud kapitaalil walitsus. On tarwis warjata jöhkral koodanlust ilusate sõnadega, nagu „wabadus“

ja „demokraatia“, on tarwis anda koodanluse walitsusele wiisakat (nagu meie sotsid ütlewad) kuju parlamendi näol.

Kõik see on sarnane feodaal-herrade — mõisnikkude wõtetele, millega katsuti õrjusele anda wiisakamat kuju kõiksugu „priiuste“ ja „wabaduste“ näol. Need „linnupriiused“ tähendasid nii meil kui ka Lääne-Euroopas sisuliselt raskemat orjust „wiisakamal“ kujul.

Demokraatia (muudugi koodanline, demokraatia jutu-märkides) on saanud ilma kapitalismi päästewõöks.

Mitte asjata ei kaitse Lloyd George — suurem kapitalistlik diplomaat — läbikäimist Nõukogude Wenemaaga. Siin peitub tagamõte — mõjuda läbikäimisega koodanlise demokraatia jaluleupidamiseks Wenemaal.

See aga tähendab kapitalismi walitsuse edasikestmist „wiisakal“ kujul.

Sarnane waledemokraatiaga warjatud kapitaalil walitsus pikendab ainult töörahwa orjust, ei häwita aga teda mitte. Sellepärast peab töörahwas praegu wõitlema eestkätt just selle waledemokraatia kandja — wäikekoodanluse — wastu.

A. L.

—o—

„Demokraatlikust“ ja „erapooletust“ asjaajamisest.

Iga koodanline walitsus on oma ülewahoidmiseks sunnitud tarwitama laialist hukade meelitust, demagoogiat.

Üks selle demagoogia alustest on pettekujutus demokraatiast, s. o. rahwawalitsusest. Meieaegsete koodanliste walitsuste armsam trump on ikka ja alati wäide: „Meie toetame kogu rahwa peale, meie kaitseme kõigi rahwakähtide huwisid.“ Nii siis: „demokraatlikud“ walitsused kaitsewad wabrikantide, rahameeste, maaomanikkude, angeldajate ja maroööride (wõimaseid ähwardakse küll wahest „raske käega“, kuid see ei muuda asjaolu) huwisid, ühes sellega aga ka tööliste omi. Kuidas on see wõimalik? On ju kapitalistid ja töölistes kaks üksteise wastu seiswat klassi, kaks klassi, kelle huwid risti wastu käiwad. Kapitalistide warandus on töörahwa töowili. Sellepärast on kapitalist alatasa huwitatud seda töowilja wõimalikult rohkem endale kiskuma. Töörahwa huwides aga on seda kapitalisti häwitada, et kogu töowilja maiststa.

Kuidas on siis wõimalik seda wastolu nende kahe klassi wahel kõrwaldada ja mõlemate huwides talitada?

Käega katsutaw, et see wõimalik ei ole. Embkumb, kas talitada kapitalistide, wõi töörahwa huwides. Iga koodanline walitsus on paratamata sunnitud kapitalistide huwidele wastawalt talitama, sest koodanlise walitsuse alusteks on ju „püha eraomandus ja eraalgatus“. Need alused ei luba aga talitada kogu rahwa huwidele wastawalt, waid sunniwad walitsema nii, kuidas see eraomanikkudele ja eraalgatajale — kapitalistidele kasulik.

Tähendab, siin ei ole tegemist mitte demokraatliku, kogu rahwa, walitsusega, waid ühe klassi — kapitalistide — walitsusega teise klassi — töörahwa — üle. Tähendab, iga kodanline demokraatia on sisuliselt kodanluse diktatuur.

Demokraatia ilma jutumärkideta, rahwawalitsus, mis terwe rahwa, ühiskonna, huwides talitab, on wõimalik ainult siis, kui ei ole üksteisega wõitlewaid ühiskondlikke klasse, kui ei ole kurnajaid ega kurnatuid, waid on töörahwas. Nii kaua aga, kui ühe klassi töö seisab teise klassi töowilja omandamises, on demokraatia wõimata.

Kõige paremaks näituseks siin on wabariigi walitsuse teguwiljs tööliste palgakõrgendusnõuete puhul.

Oli selge kõigile, ka wabariigi walitsusele, et tööliste nõudmised wäljapääsemata seisukorrast olid tingitud.

Waba marodeerimine, mis meil praegu walitseb, on niisuguse olukorra loonud, et töölisel oma palga juures wõimata ära elada on. Kodanline walitsus on aga marodeerimise wastu, mis „eraalgatuse“ näol üleüldiselt walitseb, wõimetu, sest ta toetab ju samasuguste „eraalgatajate“ peale. Ei wõi ju omeljaljategemist paari juudiga, keda mõne tuhandega trahwitit, tõsiseks angeldamisele piiri panemiseks nimetada. Walitsuse ähwärdus angeldajate kallal „raske käsi“ tarwitada ei kohuta wiimaseid sugugi. Need herrad teawad väga hästi, et see „raske käsi“ nende kohta ainult teatrinähtise sheest on, millega laiematele rahwahulkadele tahetakse meeldida. „Raske käsi“ on siin puhas demagoogia.

Kui aga töörahwas oma meeleheitlikust seisukorrast wäljapääsu teed õigusega streigis näeb, siis astub „raske käsi“ tõsiselt platsi. Siin muutub see käsi kivist raskeks. Tööliste esitajad wõetakse kaelakohtulikule wastutusele. See tähendab, walitsus tahab kohut selleks ära kasutada, et tööliste nõudmised tagajärjetuks jääksid. Tähendab wõimu kasutamist, nagu see kodanlises riigis teistiti olla ei wõigi, kapitalistide, ettewõtjate huwides. See pidada olema walitsuse seletuse järele „erapooletu“ tööliste suhtes. Ja muidugi erapooletus mõttes — las kärwata. Ega ju muidu ka üks „rahwaesitaja“ Asutawas Kogus ei hüüdnud: „Egas ta (tööline) lehm ole“, leides, et isegi neid toiduaineid liiga on, mida walitsus töölistele tema ütleuse järele andwat.

Imelik on ainult see, et walitsus sellest algupärasest „erapooletusest“ ei järelda, et töörahwas sarnase „erapooletuse“ wastu, mille tagatipus kaelakohus, sugugi erapooletu ei saa olla. Kuid kaelakohtuga toime hakatakse, siis ei wõi just ütelda, et herrad kodanlased kõige targemini talitawad. Kuid meie ülesanne ei ole igatahes neid meeleparandusele kutsuda. Jäägu see sotsidele. Pole põhjust kurb olla, kui kodanluse enese ahuseid õnnestab. Ka sotside meeleparanduse jutlust Asutawas Kogus ei wõetud kuulda nende küsimise puhul wabariigi walitsusele Raudtee Liidu juhatause kaelakohtulikule wastutusele wõtmise asjus. Tööerakond, kes ikka ka ju töölisi organiseerib ja igal kongressil terwitamas käib, leidis, et parem Pätsi ja Ko. ühes minna ja sellepärast olid läbirääkimised

temale walitsuse seletuse puhul muidugi asjata. Walitsuse poolt leiti, et „meie suures tuules sefsame“ (herraad teawad muidugi väga hästi, et see wale on), sellepärast asugu aga kaelakohtuid tööle. Päts, tööerakond ja Ko. toetasid ühemeelselt walitsuse seisukohta.

Mida niisugune „erapooletu“ ja demokraatlik asjaajamine tööliste klassile tähendab, saab iga tööline oma naha peal tunda.

—o—

Saksa riigipäewa walimiste puhul

Kirjutab iseseiswate sotsialistide häälekandja „Freiheit“ 7. juunil muu seas järgmiselt:

Saksa iseseisew sotsiaaldemokraatia on walimised wõidurikkalt läbi teinud oma jõude mitmekordselt suurendades.

On selgunud, et Saksa iseseisew sotsiaaldemokraatia on tööliste keskel saanud tööliste klassi parteiks. Meie endistele kindlustele — Berliin, Leipzig, Kesk-Saksamaa tuleb juure läänepoolne tööstusringkond, kus meil osustaw edu oli, samuti teised kohad, kus tööstus arenenud.

1919. aasta walimistel said enamussotsialistid 11½ miljoni häält, kuna iseseiswad 2¼ miljoni said.

Nüüd on jõudude wahekorid erakordselt meie kasuks muutunud. Enamussotsialistidel on edu olnud, wäljaarwatud üksikud linnad nagu Hamburg, Breslau, kus selleks ise põhjusel olid, tööstuslikult wahem arenenud kohtes. Nende wäjäekodanline osa on weel tugewamaks läinud, kuna tööliste klassi tuum meie partei seljataga seisab.

Isaaranis suured on muudatused kodanliste parteide wahekorides. Demokraatide häälte arv on märksa üle poole endisest wahemaks jäänud. Selle wastu said Saksa rahwuslikud parteid mõjuwa wõidu. Selle juures on Saksa rahwaerakond oma rahwusliku õe tugewalt üle trumpanud.

Suurtööstustaste rahaga tehtud kihutustöö tõmbas suure osa Saksa kodanlusest kaasa. Kesk-erakond on endiseks jäänud.

Walimised näitawad ühelt poolt erakordset kodanlise reaktsiooni tugewenemist. Suur osa Saksa jõukast kihist maal ja linnas on omaks tunnistanud militaristide ja wasturewolutsionääride parteid, kes isewalitsuse jalulewõtmise, töökiste klassi õiguste arakiskumise, ühe sõnaga, piiramata kapitali walitsuse oma lipukirjaks on teinud. Kodanline demokraatlik kesk-erakond on tähtsusetuks rühmaks kokku sulanud. Pealegi ei ole mingit kahtlust, et wool paremale poole selle osa kesk-erakonnast, kes juba walimiste ajal käiku paremale poole ette walmistas, eraldi tugewaks teeb. Saksa jõukad klassid moodustawad praegu tugewa tagurliise liidu. Nad ei ole sõjast ja rewolutsioonist midagi õppinud. Nad arwawad ikka weel takistamatut arenemiskäiku kinni hoida suutwat, kui mitte muidu, siis toore jõu abil.

Teiselt poolt näeme, et töörahwas sotsia-

liitlikud põhimõtted omaks on võinud, mida ise-
seiswad sotsialistid esitawad.

Töörahwas on otsustawalt eemale tõuganud
Kokkuleppe poliitika kapitalismiga, mis sotsialist-
likku edu takistab. Walimised näitawad, et Saksa
töörahwa klasstiteadwus on kaswanud ja tema aru-
saamine sotsialismist laienenud. Enamusotsialistide
poliitika üle on hukkamõistetaw otsus tehtud. —
Walimiste tagajärjed awaldawad klassi wastolude
terawnemist, mis rahwuskogy walimiste ajast peale
ilmiks tulnud.

Wahekorjade terawus on otsekohene järeldus
enamusotsialistide kokkuleppe poliitikast, kus wi-
imaste nõrkus ja kodanlaste järelandmatus üga edu
halwasiid, samuti ka Npske poliitika tagajärjed,
mis rewolutsiooni wilja toore jõuga häwitada mõi-
les. Kokkuleppe walitsuse hoolimatus ja wägiwaid
määrasiid walimiste tagajärjed.

Kas kokkuleppe poliitikat weel mõni aeg edasi-
ajada võimalik on, ei saa praegu otsustada. Wi-
imaste andmete järele on endistel walitsuspartei-
del ainult 29-hääleline enamus. Igapäi tulewad wa-
litlusparteid walimistelt nõrgedatult nii arwusi-
selt kui kõlbliselt. See tähendab poliitilise põnewuse
juurenemist. Puhtkodanlise walitsuse võimalus on
olemas. See tähendab terawat wõitlust sotsialistliku
töölise klassi wastu.

Saksa töörahwas peab juuremate wõitluste
peale walmis olema. Meie partei kiire kasv näitab,
et Saksa tööliste klassi sotsialistlik teadwus ja kind-
lus tugewasti suurenenud on.

Kodanluse tagurilise liidu wastu seisab koon-
datud töörahwas iseseiswate sotsialistide laagris.

Sellepärast wõime meie rahulikkult ja kind-
lalt tulewatele sündmustele wastu minna, kus tõeks
saawad sõnad, mis meie Leipzigi tegewusprogram-
mis seisawad:

Iseiswad sotsialistid on wõitluses tööliste-
klassi uuesti ühendamise eest juhiks ja sotsialistliku
arenemise lipukandjaks.

—o—

Teine üleilmline 3. Internatsionaali kongress.

Kõigile kommunistlikule parteide-
le ja rühmadele, kõigile ametiühisuste-
le, kõigile nais-kommunistide organi-
satsioonidele, kõigile kommunistliku
noorsoo ühingutele, kõigile tööliste or-
ganisatsioonidele, kes kommunistlikul
alusel seisawad, kõigile ausaile töölis-
tele:

Seltsimehed! Kommunistliku Internatsionaali
Täidesaatew Komitee otsustas kokku kutsuda Mosk-
was 2. Kommunistliku Internatsionaali kongressi,
15. juulil 1920. Kommunistliku Internatsionaali
Täidesaatew Komitee seadis kokku järgmise esialgse
2. kongressi päewakorra:

1) Kommunistliku Internatsionaali täidesaat-
wa komitee aruanne.

2) Aruanded üksikute maade esitajailt (aru-
anded peawad kirjalikult kokkuseatud olema).

3) Praeguse poliitilise ilma seisukoord ja kom-
munistliku Internatsionaali aruanded.

4) Parlamentarismi küsimus.

5) Ametiühisused ja wabrikute- tehaste ko-
miteed.

6) Kommunistliku Internatsionaali tegewus-
osa ja struktuur enne ja pärast wõimu waldamist
proletariaadi poolt.

7) Rahwuslik ja koloniaal poliitika.

8) Maaküsimus.

9) Wahekorrad keskwooludega, kes ainult sõ-
naliselt kommunistlikul platvormil asuwad. 3. In-
ternatsionaali astumise tingimised.

10) Kommunistliku Internatsionaali põhikirj.

11) Organiseerimise küsimus (legaalsed ja ille-
gaalsed organisatsioonid, naisorganisatsioonid).

12) Noorsoo liikumine.

13) Walimised.

14) Niihmesugused küsimused.

Kongressist osawõima otsustawa hääleõigusega
kutsutakse kõik kommunistlikud parteid, rühmad,
ametiühisused, kes ametlikult kommunistliku In-
ternatsionaaliga liitunud ja kes wiimase Täidesaat-
wa Komitee poolt wastu wõetud.

Need rühmad ja organisatsioonid, kes asuwad
Kommunistliku Internatsionaali pinnal, kuid on op-
positsioonis ametlikult liitunud kommunistlikkude
parteidega, kutsutakse samuti kongressile, wiimane
otsustab, misugune hääleõigus neile anda tuleb.
Edasi kutsutakse kongressile rewolutsioonilised sün-
dikalistid, industriaal- tööliste ühingud, kellega
kommunistliku Internatsionaali Täidesaatew Komitee
läbikäimise astus. Noorsoo ühingud ei pea
mitte ainult esitad olema Noorsoo Internatsionaali
Keskkomitee läbi, waid peale selle kõigi maade
kommunistlikkude organisatsioonide läbi.

Ühenduses eelseiswa kongressiga kawatsetakse
kokkukutsuda rahwuswaheline kommunistlik noor-
soo liidu konverents; kui wähegi võimalust on,
pannakse toime ühenduses kongressiga esimene rah-
wuswaheline punaste ametiühisuste konverents.
Kõigile parteidele ja organisatsioonidele pannakse
ette saata võimalikult palju saadikuid kongressile.
Küsimus otsustawate hääle üle kongressil lahenda-
dakse, arusaadawalt saadikute arwust rippumatult.

Internatsionaal rõhutab üdianis, et kommu-
nistlikud parteid, kes saadikuid kongressile sa-
dawad, tingimata nimetaks ühe saadikuist alaliseks
selle partei esitajaks Kommunistliku Internatsio-
naali Täidesaatewaste Komiteesse, selleks, et see seltsi-
mees jääks kauemaks ajaks Wenemaale.

Teie näete, et kongressil tulewad arutusele
kõige tähtsamad küsimused, mis praegusel korral
kogu ilma kommunistlikkude tööliste ees seisawad.

Kiire kommunisti mõtte kasv kogu ilmas,
sunnib meid kongressi kokkukutsujama võimalikult
ruttu.

Kongress peab andma selge ja täpisepealse was-
tuse kõigi maade proletariaalastele küsimuste peale,

mis praegu päewaküljumusteks saanud ja paratamata lahendamist nõuavad.

Esimene kommunistliku Internatsionaali kongress tõstis kõrgele kommunismi lipu. Praegu on selle lipu all juba miljonid ja miljonid teadlikke töölisi kogu ilmas. Praegu ei seija asi mitte ainult kommunismi propaganandas. Praegu on aeg kätte jõudnud kommunistliku proletariaadi organiseerimiseks ja otsekoheseks võitluseks kommunistliku rewolutsiooni eest. 2. Internatsionaal langes kokku kui papist maja. Mõnede sotsialistlike diplomaatide katsed luua mingisugust Internatsionaali, mis oleks ühel ajal 2. ja 3., on läitsa naeruwäärilised ja ei leia poolehoidu töölise seas. Arafõigatud üksteisest sõjatsenuuriga, kodanlaste ja kollaste sotsiaaldemokraatide ajakirjanduse laimuga, kõigi maade töölised selle peale vaatamata sirutawad üksteisele wannalikult käe. Weidi rohkem kui aastase olemasoleku ajal sai kommunistlik Internatsionaal ojustawa kõõblise wõidu, kogu ilma töölise hulkaades. Miljonid ja miljonid töölisi püüawad kõigeft hingest meie poole, ausale rahwuswahelisele tööliste ühendusele, mis on 3. Internatsionaal.

Nõudku kõik töölised, et nende organisatsioonid teeks ojustawa waliku, saagu kord lõpp sellele wiletsale mängule, mida mängiwad mõned diplomaadid — „juhid“, kes hoiawad parteisid 3. Internatsionaali asiumast. Isääranis aga peawad ametiühisuste liikmed, kes wõimiliseit kuuluvad Amsterdamis Albert Thomas ja teiste kapitaali agentide poolelt organiseeritud walgekaardi Internatsionaali, läbiwima nõudmise, et töölise organisatsioonid katkestaks läbikäimise töörahwa huwide äraandjate ja saadaiks omi saadikuid kommunistliku Internatsionaali kongressile. Saagu eelseisew kommunistliku Internatsionaali 15. juulil ärapeataw kongress kogu ilma töölise klassi kongressiks. Saagu see kongress ühemeelseks kommunistliku programmi ja taktika poolehoidjate kongressiks, arutatagu igas töölise organisatsioonis, igas töölise ringis kommunistliku Internatsionaali Täidesaatwa Komitee poolt ülesseatud kongressi päewakorda. Esinegu töölised ise oma resolutsioonide projektidega arutuse alla sulewates küsimustes; pühendagu terve kommunistlik ajakirjandus lähemad nädalad ülesseatud ülitähtsate küsimuste arutusele, ning u täies hoos ettewalmistustöö. Ainult siis wõib kongress anda ülewaaete kogu ilma teadlikkude proletaarlaste kogemustest ja olla kõigi maade töölise kommunistide tõlise tahtmise awalduks. Kommunistliku Internatsionaali Täidesaatwa Komitee saadab wennaaliku terwituse kogu ilma teadlikkudele proletaarlastele ja kutsub neid ühistesse wendade ridadesse. Elagu rahwuswaheline, kommunistlik töölise ühendus.

Elagu III Internatsionaal.

Kommunistliku terwitusega
Kommunistliku Internatsionaali
Täidesaatwa Komitee

Esimees: G. Sinowjew.
Kommunistliku Internatsionaali
Täidesaatwa Komitee

3. juunil 1920. Sekretäär: K. Radek.

Inglise töölise liikumine.

Aastasajawanune Inglise töölise liikumine on oma arenemisel mitmesuguseid woolusid awaldanud. 19-da aastasaja esimesel poolel oli Inglise töölise liikumine rewolutsiooniline liikumine. Tema eesmärgiks ei olnud mitte reformid wäikeste paranduste näol, mitte kapitalismi lappimine, waid selle häwitamine. Selleaegne Inglise töölise liikumine kandis rahwuswahelist iseloomu. Wõideldes kapitalismi vastu said Inglise töölised wäga hästi aru, et kapitalismi ühel maal eraldi wõita ei ole wõimalik, sest teiste maade kapitalistid suruwad selle maad töölised oma wasturewolutsiooniliste jõududega maha. Nii juba 80 aastat tagasi läinud aastasaja 40-dates aastates jälgiwad Inglise töölised tähelepanelikult Euroopa mannermaa rewolutsioonilist liikumist. Kuigi selleaegne Euroopa rewolutsiooniline liikumine oli kodanline. Mitte rewolutsioone töörahwa wabastuseks ei teostatud sellel ajal, waid käimas oli kodanluse wõitlus feodaalse korra vastu. Inglise töölised toetawad sel ajal ühelt poolt Euroopa kodanlast tema wõitluses feodalismi vastu, teiselt poolt Euroopast wäljasaadetud töölise organisatsioone Inglismaal.

1847. aastaga saab Max'i ja Engels'i kommunistlikus manifestis üles seatud hüüdsõna: „Kõigi maade töölised, ühinege!“ ka Inglise töölise lipukirjaks. 1848. aasta rewolutsiooni nurjaminekuga muutub olukord. Inglise tööstus lööb õitsele. Asumaad ja Kaliforniia kullakaewandused panewad aluse Inglise kapitaali wõimule.

Chartism — Inglise töölise rewolutsiooniline liikumine — kustub. Minnakse kokkuleppele kodanlusega. Inglise töölise keskel wõtab arwamine maad, et neil teiste maade töölisega ühineda ei tarwitse. See kestab kunni 60-date aastateni, millal Inglise kapitalistid hakkawad tarwitatama oma töölise nõudmiste mahasurumiseks wäljamaa töölise tööjõudu.

Teiselt poolt halweneb Inglise kapitalistide seisukord wõitluse tõttu mannermaa kapitalistidega. See kõik mõjub kaasa Inglise kapitalistide ja töölise wahekorra terawnemiseks.

Samal ajal läheb Prantsuse töölise liikumine elawamaks, Saksamaal asub töölise liikumise etteotsa Lassalle. Selle tõttu tärkawad Inglise trade-unioonides jälle rahwuswahelised kalduwused.

Londoni ametiühisuste kesknõukogu wõtab oma peale Internatsionaali loomise algatuse. Internatsionaal mõjub kõik oma kestuse ajal tuntawalt Inglise trade-unioonide wälis- ja sisepoliitika peale. Esimene Internatsionaal hoiab töölise tähelepanu alatasa rewolutsiooni tärkawate idude juures. Trade-unjonid wõitlewad sellel ajal walimisõiguse ja ametiühisuste õiguste eest.

Kogu esimese Internatsionaali tegewuse ajal on Inglise töölised Internatsionaalis esimesel kohal.

Peale esimese Internatsionaali lagunemise, kaldub Inglise töölise klass jälle kokkuleppele kodanlastega. Inglise kapitalistide äri hakkab jälle õitsema. Ameerikast sisseweetawa wilja odawus wõimaldab töölisele korralikuma toitmise. Kapitalistid annawad töölisele laiemat walimisõiguse. Witakse läbi

mõned uuendused, mis töölise seisukorda osaliselt parandawad. Palju õppinud töölisi rändawad Ameerikasse ja Kanaadasse. See parandab töölise koorekihi — õppinud töölise — seisukorda Inglismaal. Sarnane ühe osa töölise seisukorra parandamine on alati kõige paremaks pinnaks kokkuleppele kodanlusega.

Kuid häbiastaw kokkulepe orjade ja orjaperemeeste wahel katkeb Inglise kapitaalide seisukorra halwenemisega. 20-da aastasaja algul tuleb Inglise kapitaalil jälle Ameerika, Saksa ja Jaapani kapitaalidega wõistelda. Wõitlus kapitaalide ja töö wahel läheb ägedamaks. 1906. aastal ühines Inglise töölise partei jälle Internatsionaaliga. Ilmasõja puhkemisega lagunes teine Internatsionaal. Üksikute maade töölised liitusid oma kodanlastega, kes neile kõike head lubasid. Seda teed wiisid enamussotsialistide juhitud. Algas töörahwa wastastikku tapmine. Miljonid töölised langesid kapitalistide saagisõjas. Lõppes sõda. Töölise klassil tuleb kanda kõike neid raskusi, mida purustatud rahwamajandus kaasa toob.

Rohkem kui kunagi enne siwenewad klassiwõitluse põhimõtted Inglise töölise liikumisesse. Klassiwõitluse terawust suurendab veel surwe, mida Inglise kodanlus nüüd kõige lajemalt tööliseklassi vastu tarwitab. Inglise wägivald walitsuse metsikus Indias ja Egiptuses, raudne surwe Iirimaa — kõik see näitab Inglise töölisele kodanluse õiget nägu.

Inglise töölise rewolutsiooniline meeleolu tõuseb. Kõik Inglise töölised, ka kõige tagasihoidlikumad nõuawad ühel häälel Wenemaa blokeerimise lõpetamist, samuti poolakate toetamise lõpetamist, et wiimastelt wõtta wõimalus Nõukogu-Wenemaale peale tungida. „Meil on häbi, jääkis üks Inglise töölise delegatsiooni liige Moskwas, et Inglise töölise klass ei ole üleüldise streigi abil lõppu teinud Wenemaa blokeerimisele.“

Inglise töölised on asunud jälle kogu töölise klassi wabastuswõitluse alusele, nagu nende ehitajate kõnedest näha, keda Inglise töölised Wenemaale tungimiseks Nõukogude-Wenemaaga saatsid.

See asjaolu on terwe ilma töölise wabastuswõitluses määratu tähtis.

—o—

Rahwuswaheline töölise liikumine.

Itaalia elab jaanuarikuust saadik streikide tähe all. Kõik streigid ei ole küll niiwõrd laialise iseloomuga, kui üleüldine raudteelaste ja posti-telegraafi teenijate streik oli. Streigi liikumine on tunginud kõigisse Itaalia maakohitadesse. Metallitöölised streigiwad wõi streikisid üle Itaalia.

Streigi vastu tarwitawad ettewõtjad laialiselt lokauti. Lokauti ajal tungisid töölised kohati wabrikutesse, jatkates tööd oma ette. Politsei wahelesegamisel olid werised kokkupõrked. Maakohtes, mis sõja läbi laastatud, olid ja on kohati üleüldised streigid. Streigiwad ka põllutöölised. Palganõuete kõrwal seatakse üles maa- ja walmistusbüroode (wabrikute, tehaste) sotsialiseerimise nõuded. Nii kirjutab Jac Mennille „Humanite's“: „Eraomanduse sotsialiseerimise põ-

himõte on tunginud rahwa hulkaadesse igal pool — ühel määral küllas, kui linnas“. Ajakirjanduse järele otsustades walmistab Itaalia töörahwas ennast walmistusbüroode waldamiseks. Isegi mõõdukad Itaalia töölised liikumise woolud on sellega päri. Pahempool Itaalia töölise liikumises on usu kaotanud parlamentarismissse. Ei looda „rahulikust arenemisest“ tulu töölise klassile.

Hispaanias on Kataloonia maakonnas ametiühisusline liikumine tõusnud iseäranis tugewaks. Wõib ütelda: ametiühisused walitsewad siin täielikult. Kui nad weel wabrikuid pole waldanud, siis selle tõttu, et wabrikuid kaitseb sõjawägi.

Wabrikutes walitsewad ametiühisused täielikult. Barceloonas (Kataloonia pealinn) ei ole praegu ühtegi töölise, kes ei oleks ametiühisuses. Töökodades ei wõi ettewõtjad ilma ametiühisuse ehitajata töölise palgata. Töölise vastu tarwitakse kõige jõhkramat wägivalda. Isegi maksude maksmist streigikassasse karistakse. Sõja wägivaldwalitsuse ajal seisid uulitsail suurtükid. 18.000 soldatit olid jaanul 7 kuu jooksul käis wangikodadest läbi 45.000 töölise. Kõik nad said täieliku palga maksust, mis töötawad töölised nende heaks maksid. Töölised nõuawad, et insenerid ja tehnikused koonduks ametiühisustesse. Samuti nõuawad ametiühisustesse koondumist ajakirjanikkudele trükistöölised. Nelja toimetajat ei wõetud ajakirjanikkude ametiühisusse vastu. Oma nõudmisi wõiwad trükistöölised „punase tsensuuri“ abil läbi.

Uhisriikides walitseb kõige jultunum surwe. Organiseeritakse terwed streigimurdjate wäed, streikijaid töölise lastakse maha. Klassiwõitlus on kõige ägedam. Ametiühisustes on alalised läbifõhmsused. Arreteeritakse terwed ametiühisuste juhatused. Arreteeritakse isegi töölise lehtede lugemise pärast.

Argentinas (Lõuna-Ameerikas) on wiimasel ajal wõimsaks saanud maatöölise liikumine. Argentina on peaaegalt põllumajanduslik maa. Terwe kasutataw pind on suurmaomanikkude käes. See annab wõimaluse töölise palkasid maaomanikkudel nende heaksarvamise järele määrata. Kunnj siiasaadik olid Argentina maatöölised täielikult ärarippunud maaisandaist. Argentina maatöölised olid kunnj käesolewa aasta alguni täiesti organiseerimata. Alles 1920. a. algul sündis Argentina maatöölise liit.

Liidu ilmumisega muutusid otsekohe asjaolud. Puhkesid lahti streigid. Maaomanikud toetawad ennast politsei ja sõjawäe peale. Mitmel pool oli weriseid kokkupõrkeid.

Põllutöölise streik areneb täies hoos.

—o—

Eugen Debs

Wiimaste teadete järele seadis Ameerika sotsialistlik partei presidendi walimistel üles Eugen Debsi kandidatuuri. Eugen Debs on wiimastel aastakümnetel olnud Ameerika rewolutsiooniliste töölise juhiks.

Debs sündis 1855. a. Juunil 14. aastajalt oli ta sunnitud tööd otsema raudteel. Sellest peale töötades ja liikudes Ameerika proletariaadi ridades kulutab

Debs kõik oma jõu Ameerika tööliste organiseerimisele. Arusaamine, et tööliste koondamine ametite järele mitte ei juuda luua ühist töödäge, võitleb Debs tööliste ühinemise eest tööharude järele.

Oma tegemuse tagajärjel surutakse Debs oma teenistuse kohalt, raudteelt välja.

Warsti peale seda asub ta „Abjukkijate ajakirja“ toimetajaks. Sellest peale on Debs tööliste ajakirjanduse hingeks, kirjutades tuhandeid artikleid, samuti esinedes mittingutel, nii et ta kogu Ameerika tööliste hulgas igal pool tuntud ja austud.

Ameerika trade-unionide poliitikas, kes tööliste klassi küllustasid, teda eraldades rühmadesse ametite järele, ei saa Debs leppida ja astub trade-unionist välja.

1893. aastal asutab Debs Ameerika raudtee tööliste liidu. See liit astub ettevõtjatega ägedasse võitluse peale selle kui ettevõtjad osustasid tööliste palkasid vähendada. Puhkeb lahti streik. Debsi osawal juhtimisel võidavad tööliste streigi.

Ühes raudtee streigis, kus Debs organisatorina ja juhina esineb, wastawad ettevõtjad streigi peale lokaudiga. Ettevõtjatele tõttab appi Ameerika president soldatite ja politseinikkudega. Tuleb kokkupõrge, kus kümnekond töölist surmatakse, sajad wangistatakse.

Ka Debs mõisteti wangi. Kunni selle ajani (1897. aastani) oli Debs radikaal. Wangis süweneb ta põhjaltikult sotsialismi. Sellest peale on Debs Ameerika marksiistliku partei hingeks. Selle partei sünnitas sotsialistliku tööliste partei pahem tiiv, kes Debsiga eesotsas parteist lahkus uut parteid asutades. Debsi kandidatuur on Ameerika presidendivalimistel juba neli korda üles seatud.

Täies suuruses ilmub Debs sõja algul, öeldes Saksa sotsiaaldemokraatide sõja krediitide poolt häälendamise puhul: „Ennem lastagu mind maha, kui et ma käe tõstaks kodanluse sõjakrediitide eest.“

Kogu sõja ajal jäi Debs tõsiselt revolutsioonäärriks. „Ainult sotsialismi eest lähen ma sõjariistadega võitlema,“ rääkis ta mittingutel. Debs mõisteti 20-neks aastaks sunnitööle.

Nüüd on Ameerika sotsiaaldemokraatlik partei, kellelega Debs viimasel ajal wastolus oli, teda presidendivalimisteks üles seadnud.

—o—

Kapitalistlikku sälgu taltsutamaks.

Poliitilise silmapilgu hindamise puhul trükitööliste kongressil rõhutas sd. M. Martna, et Eestis võida kõneleda ainult kapitalismist anejalgades, teiste sõnadega — Eestis ei ollagi õieti kapitalismi, sest siinset „wäikekapitalismi“ ei saada ju tõsiselt selleks pidada. Pealegi olla nende, sotsiaaldemokraatide, ülesanne walitsuses sedagi kapitalistlikku sälgu taltsutada, talle päitsed pähe panna. Olla sellepärast väga pinnapealne riigipoliitika tarkus künnitada, et sd. poliitika on kapitalistide awitamise poliitika ja tulla tööliste seesuguse poliitikatarkuse eest igal sammul hoiatada.

Kuidas on siis tööpoolest lugu selle kapitalistliku sälgu taltsutamiseks?

Kongress võttis wastu resolutsiooni, milles räägitakse Eesti tööliste liikumise wastu sõjaseaduse kätte all tarwitatawast äärmisest surwest. Sellest jutustasid kongressil ka mitmed sõnawõtjad, kõneledes raskustest, mis tööliste liikumisel sotsiaaldemokraatliku sise-ministri all kanda. Nende tõsiasjade peale polnud M. M-l muud midagi ütelda, kui kahetseda, et min. Hellat surweabinõusid tarwitab tööliste wastu. Kas töölistel M. M. kahetsuse tõttu elu lahedamaks muutub ja kes surwe sellepärast väheneb, jäeti müüdugi ligemalt seletamata.

Tegelik elu kõneleb aga hoopis teist keelt. Sõjaseadus kestab edasi, ehk me küll enam ammu ei sõdi, riigikaitse huwide ettekäände all ei lubata tööliste majanduslikku võitlust, waid asutakse surweabinõusid käsitania juba paljast teadaannet streigi võimalikkuse kohta kuriteoks lugedes. Tööliste wangistamised jätkuwad, on juba otsaga ulatanud maatöölisteni — tänu üliagarale kaitsepoliitseile sise-ministri sotsiaaldemokraatlikul juhatusel. Nuuskurid luurawad iga tööliste sammu ja eluawaldust ning jooksewad hulgana nende tegelaste järel jne. jne.

Asutawas Kogus esineb peaminister kõnedega, millest välja pajstab hoolimatus tööliste seisukorra ja enam kui õiglase nõudmise wastu. Wastasrinnale ei anta küsimuse arutamise puhul sõnagi asjaolude teistkülgseks walgustamiseks ja kallalekippumiste tagasitõrjumiseks. Ja isegi lugupeetud K. Ast, sd., trambitakse ning karjutakse maha oma rühma nimel antawa seletuse puhul (läinud kolmapäewasel Asutawa Kogu koosolekul). M. M. aga räägib kapitalistliku sälgu taltsutamiseks ilusaid sõnu trükitööliste kongressil. Wähigi lahtiste silmadega ringi waadates peaks M. Martnalegi selge olema, et kapitalistlik salg ikka juba päris „hobune“ on ja väga peru hobune, keda M. M. ja ko. ohjutamiskatsed aina äritawad ja veel perumaks ajawad.

Kui neile näitustele veel juure lisada kometimäng marodööride „trahwimiste“ näol, mille kohta isegi „Tall. Teat.“ ironiseeriwalt küsib, keda see kohutab, siis on ilma pikema seletuseta selge selle „riigipoliitika“ iseloom ja siht, mida meil aetakse ja mida M. M. oma kaaslastega toetab ja tähtsa näoga kaitseb. See poliitika võib olla mis tahes muud, kuid töölistesõbraline ei ole ta mitte.

Ja just see kodanlis-kapitalistlik poliitika terwes ulatuses, kord, mis päew-päewalt wäljakannatamataks muutub, oli, mille wastu kongressil waieldi ja mille toetamist sotsidele ette heideti kõnelejate poolt.

Kongress hindas praegust poliitilist seisukorda selgejooneliselt ja ühemeelselt omas wastuwõetud resolutsioonis ja asus sellega alusele, mis omäne klassiteadlikkudele töölistele. Ta ütles oma sõna M. Martna ja J. Seljamaa pikkadest kõnedest hoolimata poliitika kahjuks, mida need herrad toetawad.

J. P.

—o—

Arupäriline Palupera mõisa asjus.

Läinud reedesel Asut. Kogu koosolekul tuli arutusele E. Iseisewa Sots. tööl. partei arupäriline Palupera mõisa maade kohta tehtud korralduste asjus.

Palupera mõisast, mis juba läinud sügisel planeeritud ja kewadel suuremalt osalt wälja antud, oli jäetud wallanõukogu ja maadeilema nõuolekul mõned kohad sõduritele, kes alles teenistuses wiibisid. Neid kohti harisid sõdurite perekonnad riigi kaasabil ühiselt, külwajid sinna osalt oma osalt riigi seemet ja waatasid selle maa, kui oma tulewaste kohtade peale. 7. juunil wõeti aga see osa mõisat Tartu wangimajale, kus juures maakorralduse peawalitsus teatab wastuseks koh. elanikkude protesti peale, et „elanikud wõiwad korteritesse jääda, lähewad aga üle wangimaja teenistusse, meie, (s. o. peawalitsuse) lepingu järele.“

See asjaolu tekitas palju ärewust ja kutsus esile mitmed protestid eestlähendatud perekondade kaitseks.

Arupärimeses nõuti seletust niisuguse teguwilsi kui ka selle kohta, kuidas mõtleb walitsus kaitsta kaanutada saanud põlluharijate õiglast huwisiid.

Arupärimese puhul wõtsid sõna paljud kõnelejad igast leerist ja walgustasid maareformi teostamisel ilmsiks tulewaid puudusi.

Põllutööminister Pool (töerak.) toonitas enese kaitseks, et maa olnud wormiliselt riigi pidada, mispärast olla wõidud teda ülewõtta, praegi olnud juba talwel wangimajale maad lubatud, mitmesugustel põhjustel pole aga saadud waremalt kätte anda.

Imelik seisukord ja weel imelikum asjadest arusaamine! Talwel juba lubatakse maa ära, aga kewadel antakse ta teatawatele perekondadele lubadusega, neid sinna asetada. Siis tullakse aga keske põllutöö aastat ja wõetakse poliitsei ja riigikontrolli lahkel kaasabil nende töowili käest ära. Põllutööministri enese määrustes on selge sõnaga öeldud, et põllutööaasta algab 1. mail, mis ajaks maad wäljaanda tulewad. Lepinguid wõib muuta ainult kohtu korras. Siin tuleb aga uus walitseja, nähtawasti wangimaja esitaja, end. walgekaardi ohwitser Nesterow ja ütleb, et ta mingisuguseid lepinguid ei tunnista ega wõimalda endisel määraval loomi pidada jne., waid warsti asub uute lepingute tegemisele.

Ja kui siis põllutööminister troostikalt ütleb, et maad on antud wangimajale kaitsewiljil üheks aastaks, siis ei saa enam millestki aru: mis mõte on anda kellegile üheks aastaks maad, wajakandusaasta keskel, kui ta enam neid maid kasutada ei saa. Kui siin ei ole tegemist mingisuguste intriigidega, siis peab arwama, et ei ole hoolitud põlluharijast ega tema tööst, waid toimetatud kantselileilkust.

Nagu see teijiti olla ei wõinudki, liikkas As. Kogu tagasi sm. Piiskari poolt ettepanud ülemineku wormeli, milles tunnistatakse astunud samm maasaajate-põlluharijate huwile mitte wastawaks,

nõutakse tema tagasiwõimist ja korraldust, et tulewikus sarnased nähtused ei korduks maareformi teostamisel.

—a—

—o—

Rahwakooli korraldama!

Rahwakooli korraldamisel ollakse jõudnud nähtawasti mingile surnud punktile. Hiljuti Asut. Kogus wastu wõetud awalikkude algkoolide seaduses on küll öeldud, et kõigile sündusliku algkooli kursus kestab 6 aastat ja sellele järgneb kaheaastane täienduskool, mis on sünduslik neile, kes ei lähe teistesse koolidesse, s. o. — meil maksab seaduse järele 8-aastane kooli sündus. Ei saa ütelda, et see palju oleks. Ennem on see alammäär, millega leppida wõiks. Wanimad kultuurrahwad peawad teda juba wäheks.

Tegelikult on meil aga praegu maksam neli-aastane koolikohustus, seegi puudulikult. Tullakse siigisel hilja kooli, lahkutakse kewadel enne koolitöö lõppu, sest olude sunnil ei saa just need, kes peawad oma hariduse rahwakooliga lõpetama, seal korralikult käia. Teiseks takistajaks on ruumide ja õpejõudude küsimus, mispärast enamasti needki koolid, kus on piütud neli aastast kursust teostada, on äärmiselt puudulikud ja wileisates tingimustes.

Nõuaks sellepärast haridusministeeriumilt ja kohalikkudel kooliwalitsustelt suurt hoolt ja energiat rahwakooli lajendamist samm-sammult läbi wija. Juba nüüd peaks kohtadel kindlaks tehtama wõimalused, kuidas asetada koole loomulikumatesse tingimistesse, warustada neid kõige tarwilikuga, soetada õpejõude jne. Eriti raskust sünnitab wõtenda õpeaasta läbiwõtmine — juba ruumide poolest, sest praegustesse „koolimajadesse“ saab waewalt kõiki klasse mahutada. Kuid ülesagamatud ei ole raskused siingi. Hea tahtmise juures lehtakse alati wõimalusi, kuidas neist üle saada.

Kuid just see hea tahtmine näib puuduwat. Juba kooliseaduse arutamise ajal kostsid hääled paremast tiwast, et seda seadust wast kümme-wiieteistkümne aasta pärast ehk teostada saadakse. Ka ajakirjandus ja maakonnakooli walitsuste ringkondadeski tulewad ilmsiks arwamised, et esialgu olla mitmeks aastaks tööd küllalt nelja-aastase kooli teostamisekski. Teiste sõnadega: katsume läbi ajada sellega, mis praegu olemas ja jätame kõik kawatsused kooliuuendusest — kawatsusteks. Ja nii kulub tegelikult wististi aastaid, kus töötawad rahwakohid maal peawad leppima praeguse wõimata wileisa wallakooliga, sest juhtiwatel ringkondadel puudub huwi „moonakate kooli“ wastu.

Et see kartus asjata ei ole, näitab muu seas ka kooliuuenduskude koosolekul juba märtsikuul washu wõetud otsus koolikohustus maksma jätta ainult endises ulatuses. Kui juba kooliuuendikud, kelle ülesanne just kooli eest hoolitsemine, niisuguse otsuse tegid, siis on kooliuuendajail seda kergem loobuda igasugustest kohustustest kooliskäimist pikema aja jooksul wõimaldada.

Ei näe ega kuule sellepärast ka mingisugustest suuremaulatuslistest ettewalmistustöödest tulewase õpeaasta jaoks. Isegi mõisa hoonete andmisest ajutiseks

koolide tarvitada (alaliseks eeskujuliseks koolimajaks kõlbavad nad waewalt) ei tule nähtawasti midagi wälja, sest ühelt poolt ei käida peale, teiselt poolt peletada aga, nagu kohtadelt kaebatakse, põllutöö- ja ministeeriumi üüritingimised wallawalitsused seal eemale.

Töörahwale on aga haridus ja kooliküsimus niiswõrd tähtis, et siin külmalt pealtwaatajaks jääda ei wõi ega saagi. Iga aasta, mis kooliuuendusega wiivitatakse, annab ennast tunda tööliste laste hariduse saamises, iseäranis nüüd, kus majandusliku kitsikuse tõttu puudub võimalus saata lapsi kõrge koolirahaga koolidesse, mis seega täielikult jääwad eesõigustatud jõukama kihi monopooliks.

Tuleb sellepärast hakata juba aegsasti peale käima kohalikkudele kooliwalitsustele ja haridusministeeriumile, et asutaks kooliseaduse näol wäljaantud weksli lunastamisele. Meie ei looda küll, et neil nõudmistel praeguse kursi juures, mille suhted töörahwale wastu wäga selgelt on awaldunud just wiimisel ajal, ei tea kui palju tagajärgi oleks, kuid see ei tarwitse tööliste tagasi kohutada oma õiglaste ja täiesti põhjendatud nõudmistega esinemast. Ei ole neil muid tagajärgi, siis aitawad nad vähemalt wahekordi selgitada ja sunniwad wastaspoolt ilusate sõnade tagant paljastama oma tõsist nägu.

Jp.

—o—

Õpetajate kongressi puhul.

Enne kui need read jõuawad lugejate kätte algab oma tööd Üleriikline õpetajate kongress Tallinnas, mis kokkukutjutud 16—19. skp.

Nagu meie rahwakooli õpetajad, kes moodustawad suure enamuse õpetajaskonnas, ikka olnud rasketes tingimistes aineliselt ja õigusliselt. Ei tahta siin kohal puudutada ühikoolisest olusid ja õhkkonda, milles isewalitsusliku Wene mõimu ajal õpetajail tuli töötada, ei ka okkupatsiooniga — see on kurb minewik.

Kuid ka praegu pole seisukord palju parem, aineliselt küllast aga märksa halwemgi. Ei ole wiist küll ühtki teist tööala, kus palka nii korraldult oleks makstud. Wististi on mitmel pool õpetajail alles õkupaatsooniaegseid palgaarweid õiendamata. Ja praegu peetakse aru, kuidas ühijelt hakata kohutu teel nõudma läinud aasta teise poole eest osalt wõlgu olewat palka.

Need nähtused ja sõja aastad, mis ära wiisid koolipõltsult hulga tüsedamaid jõude, on kaasa mõjunud, et õpetajaskond wiimaste aastate kestes ka „süüliselt“ oma wäärtuse poolest on langenud ja, wõib olla, weelgi langed, kui elutingimised ei parandata — tegewamad inimesed lähewad teistele aladele. Rahwakool aga kiratseb endiselt ja langed, langed ühes sellega eestkätt just töötawate rahwakihtide hariduse saamise võimalus...

Sarnaste asjaolude juures, kuna õpetajad omas enamuses pealegi üksteisest lahus elawad ja töötawad, ei ole ka tarwiliselt saanud areneda nende klassiteadmus ja ühistunne. Kuigi juba warakult

peale revolutsiooni puhkemist pandi alus organiseerimistööle, ei ole weel senni suudetud soowitawaid tagajärgi saawutada. Kaunis suur protsent on weel organiseerimata õpetajaid.

Ja organisatsioonide liikmete hulgaski on küllalt neid, kellele kaugeltki selge ei ole, et õpetajaskond, kui teataw osa intelligentlikka palgatöölisi, kuulub proletariaadi ridadesse.

Alles hiljuti oli võimalik kuulda, kuidas ühel suuremal koosolekul juba selle üle pahaseks saadi, kui keegi julges soowitada õpetajale just proletariaatse tööwäga, kuhu nad ise kuuluwad, ühendust pidada.

On selge, et õpetajalegi nende nõudmistes wastu tullakse ainult nii palju, kui palju nad esinewad organiseeritud jõuna ja suudawad endid ühijelt eneste kutsesuwide kaitseks maksuma panna. Kokkuastunud kongress peab selle äratundmise süwenemiseks kaasa aitama ja selge seisukoha wõtma selles õpetajate liikumise ja organiseerimistöö põhijärgumises — misjulgusel alusel ja kellega ühes minna.

J. P.

—o—

KORJUS.

Kell oli wiis, kui kaks maakuulajat wälja saadeti.

Hommik oli puudeladwus, katusel ja ajateiwastes, kastene ja märg päikene madalas ja punane, kui suurtükikuhil rauasuus.

Luurajad olid ratsa ja sõitsid galopis eelseiswale küla poole, kus arwati olewat waenlasi peale eelmisel päewal löödud lahingu.

Metsawahele jõudes aga jätsid nad hobused sammu, wõtsid püssid seljast, lasksid karabiinjide lukud kaitstjale ja wõtsid tuleriistad laskewalmis kaenla.

Mets kuulas helahtades hobuse kapju, laulis linnunokal, wirgumise õitses palukawarrel, magus, weniw wärskete tajmede roheline lõhn hulkus sõdurite sõõrmeis.

Läbi rohelse lehe paistis päikene, lehed pinnusid lämmest ja tuuletusest, said pehmeks ja wedelaks, kui laiad penikõrwad. Wirwendaw päikesekir säras karabiinjide raudadel ja hobuste kõlisesewäl waljail.

Wärsk hommik pakatawas tajmestikis ja laulwas

Wärsk hommik pakatawas tajmestikis ja laulwais sinduse wajkus äratas neis jällegi hea inimese.

Hobuste õõtsuw, üles-alla kiikuw samm mõjus kui häll ja tegi nad lihtsateks, otsekohesteks ja naiiwseteks.

Esimene lausus neist wiimaks:

„Kui istuks õige tunniks pooleks sija?“

„Wõiks,“ lisas teine.

Nad peatid, hüppasid sadulast, wiisid loomad üle kraawi metsa ja sõdsid nad ohelikku pidi puu külge. Sõdurid haigutid ja ringutid wärsket õhku, hakkasid siis sihitult edasi lonkima. Otsisid mesilaste ja lindude pesi, murdsid rohelist oksid karabiinjide raudadesse ja esimene neist wandus:

„Kuradi kena!“

„Jah,“ lisas teine.

Nad sammusid hobustest kaugemale, pildusid mä-

tastega rõõmsaid orawaid, kuid hoidusid instinktiivselt maantee läheduses.

Kui nad tükk maad ettepoole olid jõudnud, silmasid nad läbi puutiivede hareduse maanteel mõski lamawa kogu. Lamaja oli hallis määrdunud ja kortsund sinelis.

Sõdurid astusid üle kraawi ja tulid välja maanteele mõnisaada sammu kaugemal peatuspaigast.

Keset tolmu lamas korjus kummuli kõwakstambit maanteel. Umberringi oli tolmu ja liiw weres, mis mustakskiivand kuumusest ja õhukesena koorukesena tõmbund üle kareda kruusa. Weriloigus oli sügaw hobuseraua jälg.

Sõdurid peatid tahtmata korjuse ette ja nägid ta lõhkist pead ilma kuklatagusega. Ajud olid osalt välja jooksnud pealuust ja wahtisid werisena masina läbi haawa seisjaid.

Üks neist käänis saapaninaga korjuse selili ja wandus:

„Kuradi hästi lastud!“

„Jah,“ lisas teine.

Siis wõttis teine neist õlalt karabiini ja hakkas täägiga ajusid pealuust urgitsema. Ta torkis tükk aega nende kallal, kunni need täägi oisa jäid ja tulid pealuust kui kork pudelisuust. Kui neile wiimaks korjuse tühi pealuu wastu wahtis, kui wäljalöödud silm ja ajuhunnik nende jalge ees seisis, lausus neist üks, ikka weel täägiga koolnud ajudes sorides:

„Need on ka kord mõtelnud ja unistand?“

„Ja armastand ja wihand,“ lisas teine.

Selle mõtte tekkimine oli nii weider ja uus, et nad jäid sõnalausumata enese ette silmima. Oli kui sündind mõskisugune lagunemine neis, mis ikka edasi ja edasi arenes ning ikka ebamäärasemaid ja ebamäärasemaid tundeid esile kutsus. Põkapeale kogus neid niipalju kahe sõduri aiju, et nad kõik ümbruse unustid ja kui mõskisse uude ilma suubusid. Nende kiwinend südameis liigahtus midagi ärrast ja õrna. Nad märkasid seda esite waewalt, kuid siis sai see tunne ikka selgemaks ja tunduamaks. Neis ärkas lahedus, mis hakkas järk-järgult sööma kiwistand südant.

Kui nad pead tõstsid ja nägid umberringi rohelist metsa, haistsid lõhnu, kuulsid rõõmsaid lindude laulu, mis uppus kõik rammestawasse päikesesärra, siis oli see seda imelikum ja weidram näha mädanema hakand korjust elawas ja hõiskawas looduses. See oli ainus elutus elawas ümas. Seda suuremaks aga kaswas nende südameis ja hingedes nukrus kui nende silmad uuesti korjuse elutusele kiindusid. Ja äkki paistis see neile kui mingisugusena mõistatusena, nad ei suutnud aru saada sellest, et nende ees lamas tapet inimene teise samasuguse inimese kätte läbi. See fakt oli nende ajudelle seedimatu. Nagu mingisuguses lootusetuses märkas neist äkki esimene:

„See on ju inimene!“

„Jah, inimene, nagu meiegi!“ lisas teine ja wäikis.

Jälle jäid nad seisma sõnalausumata. Kahe mõrtsuka roostetand ja tagitand hinged wabanid pikkamisi sellest roostest ja tuimast tagist. Puhtad tunded, mälestused endisest inimesest tulid esile pikkamisi ja aralt.

Ja nüüd paistis neile äkki nende tunnete walguses nende senine werewalamine jälgina. Nad olid oma waenlast surmand igat wiisi, tapnud kuidas kedegi süda seda tahtis, enesele aruandmata ja mõttetult. Nad olid neid lihtsalt maha lasknud kaugelt ja lähedalt, olid nürjale, roostetand tääkidega nende lüha ropsudes läbi pistnud, ise hädaohus olles waenlaselt samasugust tikuhoopti saada oma kehha, nad olid neid pöönud oksa ja postide külgi nende endi wõõrihmadega wõi ranitsa-pidemetega, olid haawatutest üle kihutand ratsudega ja muhelend, kui raske hobuse kabi waenlasel rinnakondid ajnsal hoobil sisse löi, olid ajand üle surijatest raudsete suurtüki ratastega ja naernud, kui jalaluud selle raskuse all pehastand kaigastena murdusid. Kui kõik need julmad läbjetat episoodid meele tulid, siis paistsid nad nüüd jõledusena, ülekohtuna inimese were wastu. Weri oli olnud piikidel, piissitääkidel, karabiinilaadidel ja lõpuks hobuse kapjadel ja nende eneste saapataldadel. Weel praegugi kandsid nende saapad kuiwand werimärke oma tolmusel nahal. See oli kõik saand äkki hirmsaks ja koledaks. Oleks tahtnud karjuda kui elajas, kisenada kui poodaw, kes tunneb juba kaduwart maad oma jalgade alt. „Ja ses suures ülekohtu tundes ei näind nad miskit wäljapääsu, tulewad päewad homme, ülehomme ja terwe lõpmatu rida päiwi päewa oisa, kus ei ole muud kui tapa, kus ei ole muud kui wala werd, kus ei ole muud kui poo, kus ei ole muud kui surm sinu enese kätte läbi inimese elule. Lootusetus pugus hinge kui sügisene härm ja nende ümber ei ole midagi, mis oleks olnud wastukaaluks ja masendajaks sellele atgawale tõwle. Nad seisid pead norus kurwadena auwahtidena inimese korjuse man ja wiimaks lausus neist esimene:

„Tal on ju isa!“

„Ja ema,“ lisas teine.

Nad jäid jälle waikseteks. Nende tundeid hakkas puurima see uus leitud lause. Ja äkki nägid nad kumbki end olewat maas selle korjuse asemel, pea lõlki ja ajuhunik wedelemas maantee tolmus waenlase jalge ees, kes ükskõikselt neist suurtüki rättaga üle oleks ajand. Kui neile äkki meele tulid omad kodused, siis löi haledus tugewamini kui eales ennem nende rindu. Süda sai äkki raskeks, raskeks kui koorm, mis käis üle kandja jõu, muljus kui telliskiwit serwitit luule, mis ähwardas murduda talumatust rõhumisest.

Kui nende kurwad silmad ikka ja ikka ajnult korjust nägid, paistis kui oleks nad ise selle tapnud. Nad olid ju ülesarwamata kuulide koormad saanud waenlaste pealetormawasse ahelikku, mis neid surmawikatiina halastamata niitis, südameist ja ajudest läbi lüües.

Akki märkas üks neist surnu lahtiseid silmi. Need olid kui rohekas ja läiketa klaas, pilgutud ja elatud. Ta kumardas põlwili korjuse ette ja wajutas hoolikalt need kinni külmade kulmude alla. Ta ripsmete wahelt langes soe piisk surnu tolmusele, kollasele ja tursund näole. Siis tõusis ta üles ja jälle jäid mõlemad seisma kurwadena auwahtidena waenlase korjuse ette, toetades lõuga karabiini päradele.

Aga nad ei pannud tähelegi, kuidas teekäanu ta-

gant ilmus maantee lagedusele waenlaste maakuulajate salk. Nähes kaht seisjat, peitsid nad end kraawi, arwates, et neid on nähtud.

Kuid seisjad olid endiselt liikumatud.

Siis hakkasid waenlased neile kraawimööda pikkamisi lähemale hüüma, igal sammul peatades ja end hoolsasti peites.

Kuid seisjad ei pannud neid ikkagi tähele.

Wiimaks ligined waenlased neile parajani laskmise maani ja wiis, kuus raksatawat pauku sihtsi seisjate pihta.

Nad langesid surnutena karabiinipäradelt selili maantee tolmu.

Albert Kiwikas.

—o—

Ajakirjandus ja elu.

„Sotsiaaldemokraat“ teatas, et trükitöölise kongressist Tallinna ametiühjuse kesknõukogu poolt külalisena osa wõtnud Tannebaum olla ütelnud „nii umbes: Marx ja Bebel wälja! Mina ei olnud kongressil ja ei tea, kas need sõnad tõesti lausunud olid. Kui see tõesti nii oli, siis tuleb muidugi kahetseada, et seda on öeldud. See on kindlasti eksimõte, mida wist fms Tannebaumi nõiud enam kaitsema ei hakka. Kuid iseloomuline kogu selle loo juures on see, kuidas hra Martina sellest enesele nõiud hobuse on teinud ratsutamiseks.

Kes talle läheb keelama Tannebaumi ütelist kinni naelutamast, kes teda takistab end Marxi wannutatud adwokaadi autoriteetlikku osasfe seadmast, kui see talle nii wäga meeldib! Tehku seda, tindist ja sulgedest pole tal puudust. Ja ruumi „Sotsis“ on ka küllalt ning honoraari ei jäeta kirjutajat ka muidugi mitte ilma. Kuid kui wanaherra sel puhul awaliku küsimusega trükitöölise liidu poole pöörab, siis lubatagu küll ka mulle paar rida selle isearalise ratsutamishõmu kinninaelutamiseks.

Tannebaum oli trükitöölise kongressil külaline, jamajugune külaline nagu M. Martnagi, olgugi autoriteetlikuna asutuse poolt kui wiimane. Tannebaum ütles eksimõtte, mis klassiteadlikule tööliisele wastuwõetaw pole. Kuid hra Martina kogu kõne oli seisukohjade arendamine, mis ühelegi rewolutsiooniliisele klassiteadlikule tööliisele wastuwõetawad pole. Kui nõiud M. Martina trükitöölise liidu juhatusse poole pöörab, et see oma seisukoha awalbaks, Tannebaumi ütliste kohta, siis soowitaksin mina seltsimeestele trükitöölistele kõige pealt weel kord oma seisukoht M. Martnaga kõne kohta awalbada. Wõib ju sügada tügelewat kohta, nii et ta sügatud oleks.

Kuid tõsiasjaliselt puudub hra Martina „nõudmised“ igasugune mõteline alus. Trükitöölised awalbatiid kongressil oma seisukoha poliitilise filmapilgu hindamisel, wastu wõttes fms Piiskari poolt ettepanud resolutsiooni. Ja selle eest on nad ka wastutawad. Kuid iga eksimõtet ja wastuwõtmata seisukohta, mis kongressil awaldatud, erirewolutsiooniga

kinni naelutada, siis nõuaks juba Martnagi kõne palju tindi ja trükimusta kulutamist.

See peaks küll kõigile selge olema, loodan hra Martnalegi. Kui ta aga küsimuse siiski niisugusel kujul üles wõtab, siis juhib teda eestkätt nähtawasti nii piisut „omapärane“ kõmu tegemise himu. Kui suuremate hobuste seljast oled maha kukkunud, siis ratsuta wähemalt puuhobuga. Ja niisugune ratsutamisnukk on see kord noore Tannebaumi eksimõte.

Marx aga jääb Eesti tööliste liikumises, nagu mujalgi, püsima hoolimata fms Tannebaumi wääratusest. Ja kõige wähem on selleks küll tarwis M. Martnat wannutatud adwokaadi osas. X.

Selle abil meid ka materdada katsutakse.

„Sotsiaaldemokraadist“ nr. 131 arutab kodanik M. M. küsimust, „kes on kõlblik 3. Internatsionaali kuuluma?“ Ta seab selle küsimuse üles nimelt Saksa iseseiswate sotsialistide ja kommunistide kohta, aga katsub sealjuures muidugi hoopis anda — Eesti iseseiswatele sotsialistidele. Et waadake, sõbrad, kuidas Saksa iseseiswad kommunistid iseloomustawad ja wõitke õpetust! „Freiheit“, näituseks, ütleb, et kommunistid ainult tühja lõõksõnade poliitikat ajawad ja oma 1½-aastase tegewusega tööliste liikumist ainult lõhkunud on. Sellega ei ole isegi Wene kommunist Radeck rahul, kui ta ütleb: „Meeletu on wõimu waremalt enese kätte ahmitseda, kui wõimalik on seda enese käes pidada. Sellepärast ei tähendaks see nõukogude Wenemaale mingisugust abi, kui teiste maade kommunistid mässude läbi wõimu katsusid endi kätte saada.“ „Freiheit“ lisab juure, et Radecki nende „ketserlikkude awalduste“ pärast mitte kommunistlikust parteist ei ole wälja heidetud, kuna kommunistid aga Saksa iseseiswaid „proletaarlise rewolutsiooni äraandjaks“ sõjaniwad.

Meile on Saksa iseseiswate sotsialistide seisukoht täiesti arusaadaw ja wastuwõetaw, ei ole mingisugust põhjusemõtetlikku wahet meie ja nende wahel, ka „rewolutsiooni tegemise“ ja „mässude“ küsimuses mitte. Ent nõiud tuleb kodanik M. M. ja katsub meid „Freiheiti“ ning Radecki abil miiksata: „Meie iseseiswad sotsialistid (mitte sotsiaaldemokraadid) rajawad oma iseseiswuse Piiskarite ja Tannebaumide katekismuste peale, Marxi ja Bebeli õpetused wiskawad nad wälja. Sotsialistlik teadmiste wara takistab nende „iseseiswust.““

Noh, kulla herra M. M., siin olete küll wihatujus rohkem kui teie terwisele kasulik üle aja wisanud. Kunas küll õn meie seltsimees Piiskar wõi mõni teine meist soowitanud Marxi ja Bebeli kolikambrisse heita? — seda olete, M. M., ainult unes kuuinud. Meid Tannebaumie ettewaatamata sõnade eest wastutawaks teha, oleks niisama lubamata kui teid, wäga austatud hallpea M. M., mõne teie seltsimehe Soppelppmanniga wõrrelda. Täiesti asjata on seepärast teie kahenädalane kõmutegemine noore ametiühisuslase Tannebaumi sõnade üle ja teie kärarikas „awalik küsimus Eesti trükitöölise liidule“ nende sõnade põhjal („Sots.“ nr. 131). „Marxi ja Bebeli kolikambrisse heitmise ettepanekut“ ei teinud trükitöö-

liste kongressil ometi keegi, waid Tannebaum'i sõnad jäeti tähelepanemata lihtsa — päewakorras edasiminekuga. Kui teje aga igalt tingimisel Eesti iseseiswaid sotsialiste, trükitöölisi ja 3. Internatsionaali materdada tahate, siis tehke seda parem otsekohele. Saksa iseseiswad sotsialistid ei ole ometi teje mõttewennad, kuigi teje Saksamaal olles nendega sõbrustasite, Eesti trükitööliste peale teje wihastate nende kongressi otsuste pärast, kuigi neile awalikult „täit lugupidamist“ awaldate, ja 3. Internatsionaal ei ole teile ka meelepärane, ehk teje küll trükitööliste kongressil olla tõendanud, et teje ta wastu ei ole. Ja nõnda teha, nagu te käesolewal juhtumisel teete — Saksa iseseiswate abil Eesti iseseiswaid katsuda materdada, kommunist Radecki teiste kommunistide peale õrritada jne. — see ei kannu teji ka teragi wilja.

Tõepoolest: nõnda talitawad ainult sotsiaaldemokraatlikud weesegajad, need, kes kõigile korruga tahawad meeldida ja igalt poolt endale tulu õngitseda. Nad ei taha kodanlust mitte päris ära hirmutada, sest minsitrikohad, kontsessioonid ja muud niisugused asjad on väga meelitawad. Ent nad ei sõanda ka otsekohe tööliste liikumise wastu olla, sest tööliised on ometi hea materjal — walimiste ajal. Sellest siis ka aeg-ajalt need silmategemised Saksa iseseiswatele, Radeckile ja Wenemaale müüdu kapitalistlikku korda kaitswa „Sotsi“ weergudel. Kas aga sarnane lutsuna dab petta?

sija-sinna läbistamine kaua Eesti tööliste meeli suuseepia.

—o—

Kroonika.

Wana-Karistest.

Sunduslikud määrused tööaja ja palgalepingute kohta ei ole meil mingisugust mõju awaldanud. Töölised on ära hirmutatud ja lepiwad tingimistega, mis peremehed ette panewad. Enamjagu kõigist palgalepingutest kannawad salalepingute iseloomu. Palgatiugimised salalepingutes on allpool määrustes kindlaksmääratutest. Tööpäewa pikkuse normeerimisest ei ole juttugi. Tööliste palga kruuwib alla iseäranis see asjalu, et peremehed siin hulgaliselt endiseid Põhja-Lääne armee sõdurid tööle tarwitawad. Nii on siin ümbruskonna waldades. Mõnes talus on mitu wenelast tööle. See wälgete orjade poolmuidu töö teeb tööliste seisukorra wäljakannatamatuks.

Massust.

Endiselt edasi ürgawad meie okkupatsiooniaegsed „ninad“. Kõmu sünnitab nende ninamees Ermann, kes okkupatsiooni ajal äraandmisega laialise kuulsuse wõitis. Tolleaegse Hanila kooliõpetaja kengutas ta kohast lahti „enamuse pärast. Tasuks selle eest nuias ta Sekendorfi kannupoistelt Hanila koolimaad oma kätte „rendile“ ja on neid tänaseni kasutanud, kuigi okkupatsiooniaegsed rendilepingud tunnistati tühjaks wabariigi walitsuse määrusega. Täna wu, Wirtsu mõisa riigistamisega, arwas wald paraja aja tulnud maad koolile tagasi anda. Rõõmuga asus kooliõpetaja seemendamata. Warsti ilmus aga Er-

mann ja külwas sinna jällegi omakorda seemne. Kooliõpetaja Laasi ajas ta sõimu ja ähwardustega minema. Lõpuks teinud ta isegi kesa peale wilja seemne. Wallawalitsus on pööranud kõikidesse ametikohtadesse, aga asjata. Lääne maakonna walitsus, ajalooliselt puhtmaaililine, julgustawat Ermanni mitte järele anda, kuna õigus tema pool olewat. Umbruskond arwab, et praeguse poliitilise konjunktuuri juures wald ja kooliõpetaja kaotawad. Wiimased olla otsustanud siseministri poole pöörata.

Muik.

Sürgawerest.

Sürgawere walla tööliste ühingu juhatus pööras 13. mail mõisas ciutsewa ringkonna walitseja Goldingi ja mõisawalitseja Okase poole korterite korralduse asjus. Mõisa herrastemajas on 8 waba tuba. Peale selle mõisast maasaajal v. Bockil 6-toaline korter. Ühingu juhatus tegi ettepaneku mahutada 2 maasaajate perekonda, kes ilma korteriteta on, mõisa herrastemajasse. Ringkonna walitseja Golding wastas, et temal tööliste organisatsioonidega midagi tegemist pole ja ta „niisugustega“ läbirääkimisi ei pea. Juurelisades, et ajab tööliste esitajad mõisast wälja, kui pudeli korgid. Walitseja Okas on okkupatsiooniaegne asjamees, kes töölisti Saksa wõimudele wälja andis. Seiswat praegu weel v. Bocki teenistuses. v. Bockile antakse mõisast alafasa tarwitada hobuseid ühes kutsaritega.

v. Bocki maad kawatsetakse mõisa tööjõuga harida. Golding ja Okas on tuntud asjamehe Leiki ametisse seatud.

Tööle tarwitatakse siin 10—11-aastaseid lapsi.

Uuemõisast.

Siin käib ministeeriumi poolt nimetatud walitseja Ein koosolekuid rewideerimas ja kirjajalkku luba nõudmas. Igatahes, peab üttelema, agarad ametnikud on põllutöömunisteeriumilt, kes isegi poliitseinikkudelt leiba piütawad ära küskuda!

Poliit.

Töölised peawad siin päewa tõusust päewa loojani orjama. 15—16 tunni töö eest maksetakse 35 marka. Suwilised saawad 6 kuu eest 2000 marka, 10 p. rukkid ja 10 p. otre. Tööline ei saa määrusi pidada, ta on sunnitud alla andma. Wastasel korral jäta wad peremehed maa sööti.

Wiimast.

Maikuu keskel ilmus Wiimisi mõisa saladuslik asjamees, kellele kohe maa, põllutööriistad ja hobuste toit mõisast anti.

Mõisatöölilistele aga näidati nende maanõudmise peale liiwastikkku, kuhu waremalt mets oli külwatud.

Tarwastust.

Tahtsin mõnda asja tähendada, mis täna wu ke wade Tarwastu elu päewastindimustena endisist aegast eraldab. Mis puutub poliitilisse ellu, siis on selle keskkoht Tarwastu tööliste ühisus. Ühisuse perekas liikmete arw tõuseb üle 500. Selle tõttu on ühisus üsna tähtis tegur. Kuid sellegi pärast on poliitiline tegewus palju kiduram kui ta olla wõiks. Selle põhjus on kohaste jõudude puudus. Rohkem esimesel plaanil on

majanduslik külg: liigetele tellitakse ja antakse välja mitmesuguseid tarbe- ja töiduaaineid alandatud hinnaga, et isegi see mõndi peremehti meelitab. Nii on kogutud ka ühisuse kassasse summakene, peale 30.000 marga. Sarnaste asjade warju ähwardab jääda aga tööliste organisatsiooni otstarbe — poliitilised sihid. Isegi see on küllalt näitlik, et ühingu liikmeil kindlat poliitilist platwormi ei ole, et suurem osa liikmeid väljaspool erakondi seisab. Iseseiswatel on wiimase ajal poolehoidu, kuid iseseiswad kohalikus ümbruses kunni wiimaste päewadeni ei julenud end awaldada. Sotsideil on juba kauemat aega oma partei organisatsioon, kuid ta pole siiski üle paari tosina inimese ära meelitada suutnud. Mis puutub Tarwastusse üleüldse, siis tuleb kohalikkude posikontori „Maaliitu“ tellijatele ja mittetellijatele puudaga, teisi lehti aga ainult näputäis.

Kohalikkud karjamõisad on ribadena välja jagatud. Nii on igal mehel kuues kohas maalapid, mis kitsaste weergudena üle suure mõisa välja käiwad ja tuletawad meele Wene hingemaid. Ka haritakse need Wene hingemaade wiisi — mees kiinnab ühehobuse wäikese adrakesega pikuti, äestab pikuti — üleüldse kõiki käike wõib ainult pikuti teha, sest risti ei jõua ju käänutades kunagi ära. Kus enne künti 12 tolli sügawusel, küntakse nüüd rolikem kui pool õhemalt; kus enne masin pani wastawa sügawuse peale mulda paraja arwu seemet kaswama, pillub nüüd mees peoga teri, millest muist wedruga seemendamisel peale maa warest sõodaks jääb. Usun, et ma palju ei eksi, öeldes, et sarnase lõhkuwa tükelduse tõttu jagatult maalt endisest pool vähem saaki saab, kuna mõned sihid nähtawasti sootu kündmata ja külmata ähwardawad jääda.

On ka maasaajate seas sarnaseid ütelsusi kuulda, et see ehk see mees töötab minu põllul, millest aga nelja silma all rääkides öeldakse, et ma rentisin oma maa sellele mehele.

Weel ühe asja peale tahtsin tähendada, kuidas „üleüldiseid“ otsusi tehtakse. 30. mail oli kirikus koguduse täiskogu koosolek. Esimene koosolek pidi olema kell 1. Et selleks ajaks tarwilist arwu liikmeid kokku ei tulnud, peeti teine koosolek kell 3, kus igasugune liikmete arw otsusewõimuliseks tunnistati. Nii wõeti siis ka umbes saja liikmega 1000-hingelise koguduse nimel otsused wastu, kus nõutakse usuõpetust koolidesse ja kirikumaid tagasi. See oli muudugi tuntud Eestimaa müütajale õp. Jürmannile kui mesi moka peale.

Mull.

Rannus!

Rannus said maatamehed kõige wastutöödamise peale waatamata niikaugele, et seal maaharijate ühing asutati. Ühinguks, kus 25 liiget, anti 426 wakamaad põldu, see on iga liikme kohta 17 wakamaad, kuna harilikult iga maasaajale 30—40 wakam. arwatakse. Kuna teistele maasaajatele paremad maad on antud, sai ühing kõige halwemad. Heinamaad pole weel üleüldse kätte antud, nähtawasti pole ringkonna walitseja

hra Raud weel selgusele jõudnud, misugune kõige halwem heinamaa on.

Seades nii maaharijate ühinguid teistest maasaajatest raskemaisse tingimistesse, tahetakse näidata, et need elujõulised pole, ega üksik-maaharijaga wõistelda ei saa.

—o—

Rewolutsiooniline liikumine Persjas.

Moskwa, 8. juunil. Öösel wastu 5. juuni tekkis Reshtis ajutine Persia walitsus rewolutsionäär Mirsa Kutshukiga eesotsas. Kõik rewolutsioonilise ajutise walitsuse liikmed on wõitluses karastatud rewolutsionäärid ja Mirsa Kutshuki kaaswõitlejad. Reshti elanikkud wõtsid pöörde rõõmuga wastu. Inglaste taganewad Bagdadi poole. Reshti jätsid inglaste ilma wõitlusest maha. India wäed tõrguwad rewolutsionääridega wõitlusesse astumast ja suurel arwul lähewad esimesed Mirsa Kutshuki poole üle. Samuti läks wiimase poole Persia kasakate diwisioon üle. Mirsa Kutshuk teatas riigipöördest Lenjinile.

—o—

Streigimurdjate nõelatööliste nimed.

Wihuse streigi ajal:

1) Kiintmann, Juuli; 2) Kijwistik, August; 3) Härnburg, Hans; 4) Kangur, Kristjan; 5) Soopa, August; 6) Rennik, M.; 7) Tomingas, Alma; 8) Jaska, Alma; 9) Looberg; 10) Zimmer, Paul; 11) Tamm, Hugo; 12) Hansi, Aleksander; 13) Rebane, Robert; 14) Tikkut, Peeter.

—o—

Korjandus.

„Töö ja Wõitluses“ ilmunud üleskutse peale on wangistatud tööliste Keskpaiki naise heaks sm. Maureri kaudu annetatud:

Jaakob Kiitsmann 10 marka; keegi sadamatööline Siiraki ajdast 25 m.; A. Sprenk 25 m.; Assafrei 15 m.; J. K. 25 m.; H. K. 25 m.; A. H. 25 m.; A. P. 25 m.; J. O. 25 m.; H. N. 10 m.; H. H. 10 m.; K. P. 15 marka. Peale selle on annud sm. A. M. 50 m.; A. S. 25 m.; H. K. 25 m.; Kokku 330 marka tänuga wastu wõtnud ja edasi toimetanud „Töö ja Wõitluse“ toimetis.

—o—

Kwitung.

„Töö ja Wõitluse“ toetuseks on annetanud: a) Wiimsi tööliste ühing 300 marka. Sama ühingu liikmed 151 marka. b) Tallinna portu wafesjepa töökoja tööliised 190 m.

Tänuga wastu wõtnud
Toimetis.

Wastutaw toimetaja: Jaan Piiskar.
Waljaandja: Hans Kruus.

Ilmus trükist sm. A. Leps'i

Suurmaasomanduselt ühismaapidamisele.

Hind 5 marka.